

BANKLARDA NOMODDIY AKTIVLAR XISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH

Egamov Temur Muzaffarovich

Annotatsiya: *Nomoddiy aktivlar banklarning raqobatbardoshligi va qiymatini yaratish uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, ammo buxgalteriya hisobi va auditning joriy amaliyoti ko'pincha ularning qiymatini to'g'ri baholashga qiynaladi. Ushbu maqola sub'ektiv baholash usullari va nomuvofiq hisobot standartlari kabi muammolarni o'rganadi, takomillashtirilgan baholash modellari va kengaytirilgan oshkor qilish talablari kabi echimlarni taklif qiladi. Standartlashtirilgan amaliyotlar va manfaatdor tomonlarning hamkorligini targ'ib qilish orqali maqola bank sektorining nomoddiy aktivlar bo'yicha moliyaviy hisobotida shaffoflik va investorlarning ishonchini mustahkamlashga qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *Nomoddiy aktivlar, buxgalteriya hisobi, audit, banklar, baholash, shaffoflik, hisobot standartlari, me'yoriy-huquqiy baza.*

Kirish: Bugungi moliyaviy landshaftda nomoddiy aktivlar butun dunyo bo'ylab banklar uchun qiymat yaratishning asosiy komponenti sifatida paydo bo'ldi. Intellektual mulk va mijozlar munosabatlaridan tortib to brend kapitali va dasturiy ta'minotgacha bo'lgan ushbu aktivlar raqobatdosh ustunlik va uzoq muddatli barqarorlikni mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Biroq, ularning ahamiyatiga qaramay, bank sektoridagi nomoddiy aktivlarning hisobi va auditini ularning haqiqiy qiymati va ta'sirini yashirishi mumkin bo'lgan jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. An'anaviy buxgalteriya amaliyoti, birinchi navbatda, moddiy aktivlar uchun mo'ljallangan, ko'pincha nomoddiy aktivlar qiymatini etarli darajada ushlab turish va baholash uchun kurash olib boradi. Ushbu nomoddiylik ushbu aktivlarning nomoddiy xususiyatidan kelib chiqadi, bu esa ularni baholashni o'ziga xos sub'ektiv va murakkab qiladi. Bundan tashqari, yurisdiksiyalar va me'yoriy-huquqiy bazalar bo'ylab mos kelmaydigan hisobot standartlari moliyaviy hisobotlarda nomoddiy aktivlar qiymatlarini aniq ko'rsatishni yanada murakkablashtiradi.

Ushbu muammolardan kelib chiqqan holda, banklarda nomoddiy aktivlar bilan bog'liq buxgalteriya hisobi va audit amaliyotini takomillashtirish zarurati tug'iladi. Ushbu maqolada bank faoliyatida nomoddiy aktivlar hisobining joriy manzarasi ko'rib chiqiladi, asosiy muammolar va to'siqlar aniqlanadi hamda moliyaviy hisobotning shaffofligi, ishonchliligi va taqqoslanuvchanligini oshirish bo'yicha strategik tashabbuslar taklif etiladi. Ushbu muammolarni hal qilish orqali banklar o'zlarining nomoddiy aktivlarini qiymat yaratish, investorlar ishonchini oshirish va tobora raqobatdosh global bozorda barqaror o'sishni ta'minlash uchun yaxshiroq jalb qilishlari mumkin.

Materiallar va usullar

Banklardagi nomoddiy aktivlarning hisobi va auditi bilan bog'liq murakkabliklarni bartaraf etish uchun ushbu maqolada har tomonlama ko'rib chiqish va tahlil qilish usuli qo'llaniladi. Foydalanilgan materiallar akademik jurnallardagi tegishli adabiyotlar, sanoat hisobotlari, me'yoriy ko'rsatmalar va banklarning moliyaviy hisobotlarini o'z ichiga oladi.

Adabiyot sharhi: Tadqiqda asosiy e'tibor nomoddiy aktivlarning ta'rifi, turlari, baholash usullari va bank faoliyatidagi ahamiyatini muhokama qiluvchi ilmiy maqolalar, kitoblar va hisobotlarga qaratilgan. U sub'ektiv baholash usullari va hisobot standartlaridagi nomuvofiqliklar kabi buxgalteriya hisobidagi mavjud muammolarni o'rganadi.

O'rganib chiqishlar: Nomoddiy aktivlarni hisobga olish bo'yicha joriy amaliyot va muammolarni tushunish uchun banklarning moliyaviy hisobotlari va oshkorlik holatlarini o'rganish ko'rib chiqiladi. Ushbu tadqiqotlar banklarning nomoddiy aktivlar haqida hisobot berishlari va baholashlari, metodologiyalardagi o'zgarishlar va ularning moliyaviy hisobotlarga ta'sirini ko'rsatadigan real misollarni ta'kidlaydi.

Normativ tahlil: Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS), mahalliy buxgalteriya standartlari va bank sohasida nomoddiy aktivlarni hisobga olish bo'yicha me'yoriy-huquqiy bazalarni tahlil qilish. Ushbu bo'limda nomoddiy aktivlar bo'yicha hisobot berish va baholashga ta'sir qiluvchi normativ noaniqliklar va nomuvofiqliklar aniqlanadi.

Intervyu va mutaxassis fikrlari: Buxgalteriya hisobi bo'yicha mutaxassislar, auditorlar va soha mutaxassislari bilan o'tkazilgan suhbatlardan olingan ma'lumotlar nomoddiy aktivlar hisobi va auditining joriy amaliyotlari, muammolari va potentsial yaxshilanishi haqida sifatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

Uslubiy asos: Banklarda nomoddiy aktivlar hisobi va auditini takomillashtirish bo'yicha adabiyotlarni o'rganish, amaliy tadqiqotlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlar tahlili orqali aniqlangan ilg'or tajribalarni o'z ichiga olgan uslubiy asos taklif etiladi. Ushbu tuzilma baholashga standartlashtirilgan yondashuvlarni, oshkor qilish bo'yicha kengaytirilgan talablarni va auditorlarni o'qitish va tartibga solishni isloh qilish bo'yicha tavsiyalarni belgilaydi.

Ushbu usullar orqali ushbu maqola banklarda nomoddiy aktivlarni hisobga olishning joriy holatini har tomonlama tahlil qilish va moliyaviy hisobotning shaffofligi, ishonchliligi va taqqoslanuvchanligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishga qaratilgan.

Natijalar va muhokama

Banklarda nomoddiy aktivlar hisobining joriy holati: Tahlil shuni ko'rsatadiki, nomoddiy aktivlar banklar faoliyatidagi muhim roli va raqobatbardoshligiga qaramasdan, buxgalteriya hisobi amaliyotida jiddiy muammolarga duch kelmoqda. Nomoddiy ob'ektlarning o'ziga xos xususiyati tufayli banklar odatda sub'ektiv baholash usullariga tayanadilar, bu esa hisobot qiymatlarining o'zgaruvchanligi va

nomuvofiqligiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, yurisdiksiyalar bo'yicha hisobot standartlarida bir xillik mavjud emas, bu esa banklar o'rtasidagi taqqoslashni qiyinlashtiradi.

Aniqlangan qiyinchiliklar: 1. Subyektiv baholash: Ko'pgina banklar nomoddiy aktivlarni baholashda diskontlangan pul oqimlari, bozorda taqqoslanadigan vositalar yoki daromadga asoslangan yondashuvlar kabi sub'ektiv usullardan foydalanadilar. Ushbu sub'ektivlik aktivlar qiymatining turlicha talqin qilinishiga olib kelishi va moliyaviy hisobotning to'g'riligiga ta'sir qilishi mumkin. 2. Ma'lumotni oshkor qilish amaliyoti: Nomoddiy aktivlar uchun oshkor qilish talablari juda xilma-xil bo'lib, shaffoflik va investorlarning ishonchiga ta'sir qiladi. Ba'zi banklar batafsil ma'lumotni taqdim etadilar, boshqalari esa o'zlarining nomoddiy aktivlarining tabiati va bahosi haqida minimal tushunchalarni taklif qilishadi. 3. Normativ-huquqiy baza: Normativ-huquqiy bazadagi farqlar, shu jumladan UFRS va mahalliy buxgalteriya standartlari, banklarning nomoddiy aktivlarni hisobga olish va hisobot berish tartibidagi nomuvofiqliklarga olib keladi. Bu xilma-xillik xalqaro taqqoslash va me'yoriy hujjatlarga muvofiqlikni murakkablashtiradi.

Taklif etilayotgan yechimlar va tavsiyalar: 1. Standartlashtirilgan baholash usullari: Bank faoliyatiga xos nomoddiy aktivlarga moslashtirilgan standartlashtirilgan baholash metodologiyalarini joriy etish moliyaviy hisobotlar bo'yicha izchillik va taqqoslanuvchanlikni oshirishi mumkin. Ushbu usullar sanoat mezonlari, diskontlangan pul oqimlari modellari yoki xarajatlarga asoslangan yondashuvlarni o'z ichiga olishi mumkin. 2. Kengaytirilgan oshkor qilish talablari: Nomoddiy aktivlar bilan bog'liq tabiat, baholash usullari va xavf omillari to'g'risidagi batafsil ma'lumotni talab qilish uchun oshkor qilish talablarini kuchaytirish shaffoflik va investorlarni tushunishni kuchaytirishi mumkin. 3. Auditorni o'qitish va yo'l-yo'riq: Nomoddiy aktivlarni baholash metodologiyasi va me'yoriy hujjatlarga rioya qilish bo'yicha auditorlar uchun maxsus treninglar o'tkazish audit sifatini oshirishi va moliyaviy hisobotning yanada aniqligini ta'minlashi mumkin. 4. Normativ-huquqiy hujjatlarni uyg'unlashtirish: global miqyosda buxgalteriya hisobi standartlari va me'yoriy-huquqiy bazalarni ko'proq uyg'unlashtirishni targ'ib qilish nomuvofiqliklarni yumshatishi va turli yurisdiksiyalardagi banklar o'rtasida yanada mazmunli taqqoslashlarni osonlashtirishi mumkin.

Muhokama:

Banklarda nomoddiy aktivlarning buxgalteriya hisobi va auditini takomillashtirish moliyaviy hisobotning shaffofligi, ishonchliligi va investorlarning ishonchini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Standartlashtirilgan baholash usullari va kengaytirilgan oshkor qilish amaliyoti joriy muammolarni hal qilishi va manfaatdor tomonlarga nomoddiy aktivlar bilan bog'liq qiymat va risklar haqida aniqroq tushunchalar berishi mumkin. Nazorat qiluvchi organlar, standartlarni ishlab chiquvchi tashkilotlar, banklar va auditorlar o'rtasidagi hamkorlik ilg'or tajribalarni o'rnatish va global miqyosda nomoddiy aktivlarni hisobga olishga

yanada izchil yondashuvni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish orqali banklar qiymat yaratish va raqobatbardosh bozorda barqaror o'sishni qo'llab-quvvatlash uchun o'zlarining nomoddiy aktivlaridan yaxshiroq foydalanishlari mumkin. Moliyaviy hisobotning oshkoraligini oshirish, shuningdek, banklarda risklarni boshqarish va qarorlar qabul qilish jarayonlarini yaxshilashga yordam beradi, natijada manfaatdor tomonlar va kengroq moliyaviy ekotizim uchun foyda keltiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, banklarda nomoddiy aktivlar hisobi va auditini takomillashtirish moliyaviy hisobotning shaffofligi va ishonchliligini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Mavjud amaliyotlar ko'pincha sub'ektiv baholash usullariga tayanadi va hisobot standartlari va me'yoriy-huquqiy bazalarning nomuvofiqligi tufayli qiyinchiliklarga duch keladi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun standartlashtirilgan baholash yondashuvlari, oshkoralik talablarini oshirish va auditor malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu islohotlar oshkoralikni oshirishga, investorlar ishonchini mustahkamlashga va bank sektorida ongli qarorlar qabul qilishga yordam berishi mumkin. Ushbu islohotlarni samarali amalga oshirish uchun tartibga soluvchilar, standartlarni ishlab chiquvchilar, banklar va auditorlarning hamkorlikdagi sa'y-harakatlari zarur. Nomoddiy aktivlar hisobotining aniqligi va ishonchliligini oshirish orqali banklar barqaror o'sishni ta'minlash va raqobatbardosh global bozorda manfaatdor tomonlarning talablarini qondirish uchun o'z aktivlaridan yaxshiroq foydalanishlari mumkin.

REFERENCES:

1. Robert F. Reilly and Robert P. Schweihs. "Intangible Assets: Valuation and Economic Benefit". John Wiley, Sons: 2002, pages: 512.
2. Gordon V. Smith and Russell L. Parr. "Valuation of Intellectual Property and Intangible Assets". John Wiley, Sons. 2000. pages: 368.
3. Rusmin Ang and John D. Ashcroft. "Intangible Assets: Concepts and Methods". World Scientific Publishing: 2010. pages: 480.
4. <https://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=117615631798>
5. <https://www.ifrs.org/>
6. <https://www.pwc.com/gx/en/industries/financial-services/banking-capital-markets/banking-intangible-assets.html>